

Reactie op: De Randstad hangt als los zand aaneen

Onder de titel *De Randstad hangt als los zand aaneen* (ESB (2007), 292–295) betogen van Van Oort et al. in ESB 4510 van 18 mei 2007 dat de Randstad geen geïntegreerd ruimtelijk systeem is. Die conclusie zou wel eens heel anders kunnen uitvallen als de gehanteerde onderzoeksmethode op een drietal punten wordt verbeterd.

Het bedoelde artikel is gebaseerd op het RPB-rapport *Vele steden maken nog geen Randstad* (2006). De mate van integratie van de steden in de Randstad wordt onderzocht voor twee typen relaties: pendelrelaties en bedrijfsrelaties. De hoofdconclusie is dat de Randstad niet functioneert als een ruimtelijk geïntegreerd systeem: ze bestaat uit vier stedelijke regio's die als los zand aaneen hangen. Daaraan wordt een tweede conclusie toegevoegd: een randstadprovincie heeft geen zin, het ruimtelijk economisch beleid en dus ook de bestuurlijke samenwerking moeten op stadsgewestelijke schaal worden vormgegeven.

Deze twee conclusies zijn naar onze mening niet houdbaar. Om te beginnen kan op basis van het voorliggende materiaal (nog) niet geconcludeerd worden dat de Randstad niet functioneert als ruimtelijk geïntegreerd systeem. Alsof dat een binaire kwestie van ja of nee zou zijn.

Maar zelfs als het nee is, dan nog is het de vraag of dat wenselijk is. En als het niet wenselijk is, of het mogelijk is daaraan iets te veranderen. En vervolgens of een randstadprovincie daaraan zou kunnen bijdragen.

Deze keten van denkstappen wordt door de auteurs overgeslagen in hun ijver om de tweede conclusie te bereiken: die randstadprovincie heeft geen zin.

Terug naar de vraag of de Randstad een geïntegreerd ruimtelijk systeem is. De auteurs onderzoeken dat zoals gezegd aan de hand van bedrijfsrelaties en woonwerkrelaties. De laatstgenoemde categorie laten we hier buiten beschouwing.

De gegevens over bedrijfsrelaties zijn afkomstig uit een grootschalige bedrijfsenquête. Van 1676 Randstedelijke bedrijfsvestigingen in de industrie, zakelijke dienstverlening en groothandel zijn de tien door henzelf belangrijkste geachte relaties met toeleveranciers en uitbesteders genoteerd. Deze 16760 relaties zijn vervolgens geanalyseerd.

Daarbij zijn deze relaties eenvoudig opgeteld, dus allemaal even zwaar gewogen. Er is geen poging gedaan ze te wegen naar economisch belang. Naar onze mening is dat een te grote en bovendien een onnodige simplificatie. Wij stellen voor de analyse te herhalen, maar dan de relaties te wegen met de omzet van de betreffende bedrijfsvestiging en/of de afstand. Immers: hoe groter (economisch) het bedrijf, hoe belangrijker economisch gezien een relatie zal zijn die dat bedrijf tot zijn belangrijkste tien rekent. En gezien de kosten zullen relaties alleen over grotere afstanden worden onderhouden als ze navenant meer profijtelijk zijn en dus meer economische waarde vertegenwoordigen.

De relatiepatronen tussen en binnen de steden en stadsgewesten worden in het artikel vervolgens geanalyseerd met behulp van een eenvoudig zwaartekrachtmodel (dat in bijlage 3 van het

RPB-rapport wordt uiteengezet). In dat model wordt – kort weergegeven – het aantal bedrijfsrelaties tussen steden verklaard door de (economische) massa's van de beide betrokken steden en hun onderlinge afstand. Indien het feitelijke aantal relaties kleiner is dan aldus theoretisch mag worden verwacht, is er volgens de auteurs geen sprake van economische integratie. Is het feitelijke aantal groter, dan wel. De toetsing van het basismateriaal aan dit model leidt vervolgens tot de conclusie dat de vier stadsgewesten wel functioneren als ruimtelijk geïntegreerde systemen, maar dat de Randstad zelf als los zand aaneen hangt.

Tegen deze analyse hebben wij de volgende bezwaren:

Om te beginnen het zojuist al genoemde punt dat het economisch belang van de relaties niet wordt meegewogen. Als dat alsnog gebeurt, kan alleen daardoor al een heel ander beeld ontstaan.

Vervolgens is het toetscriterium binair: er zijn wel of niet meer relaties dan theoretisch wordt verwacht en dus is er wel of niet sprake van ruimtelijke integratie. Dat leidt tot het vreemde beeld dat in het artikel enerzijds wordt geconcludeerd dat de relaties tussen de vier grote steden in absolute zin aanzienlijk in aantal zijn, maar dat ze anderzijds vervolgens helemaal niet meetellen, omdat het er minder zijn dan verwacht. En dus zou er helemaal geen integratie zijn, ondanks die grote absolute aantallen.

De analyse zou aanzienlijk aan diepte en overtuigingskracht winnen, als zou worden gewerkt met bijvoorbeeld een vijf- of tienpuntsschaal. Dat geeft ook meer mogelijkheden om de scores op die schaal in de loop van de tijd te volgen.

Tenslotte het gebruikte zwaartekrachtmodel, dat een kennelijke analogie is met de vierde wet van Newton: de aantrekkingskracht tussen twee steden is gelijk aan het product van de beide massa's, gedeeld door de afstand en vermenigvuldigd met een constante. In de wet van Newton wordt echter gedeeld door het kwadraat van de afstand, en wij kunnen geen reden bedenken waarom dat hier anders zou moeten zijn. We stellen daarom voor de analyse op dit punt over te doen, dus met de afstand kwadratisch in de noemer van het zwaartekrachtmodel.

Het is niet onze bedoeling met deze punten van kritiek een theoretische discussie te starten, daar is de materie te belangrijk voor. We hebben onze kritiekpunten daarom bewust geformuleerd als uitnodigingen aan de auteurs om de eerdere analyse aan te vullen, te verdiepen en te verfijnen. Voorzover wij kunnen overzien kan dat met het aanwezige basismateriaal. We zijn benieuwd naar het resultaat.

LITERATUUR

Oort, F. van, M. Burger, O. Raspe en J. Ritsema van Eck (2007) *De Randstad hangt als los zand aaneen*. ESB, 92(4510), 292–295.

Ruimtelijk Planbureau (2006) *Vele steden maken nog geen Randstad*. Den Haag: RPB.

DUCO STADIG, JEU BIEDERS EN CEES OUDSHOORN

Voorzitter Vereniging Deltametropool, voorzitter Kamer van Koophandel Utrecht, directeur economische zaken VNO-NCW